

European Union

SGP The GEF
Small Grants
Programme

Empowered lives.
Resilient nations.

Studiu

**„Percepția jurnaliștilor privind
problemele de mediu, buna guvernare
a mediului și accesul la informația de
mediu”**

Chișinău, 2015

Acest studiu a fost realizat în cadrul Proiectului „Agenda națională de mediu: prin comunicare, spre o mai bună guvernare a mediului”, implementat de Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic din Republica Moldova și finanțat de Uniunea Europeană, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și livrat de Programul de Granturi Mici al Facilității Globale de Mediu.

Viziunile, opiniile, pozițiile sau strategiile care se includ în această publicație nu neapărat reflectă opinia donatorilor.

METODOLOGIE

Cercetarea „Percepția jurnaliștilor privind problemele de mediu, buna guvernare a mediului și accesul la informația de mediu” a avut drept scop analiza reprezentărilor jurnaliștilor care abordează diverse probleme de mediu din Republica Moldova despre starea mediului înconjurător, accesul la informații de mediu, practici profesionale ale jurnaliștilor din domeniul mediului, precum și activități de instruire pentru aceștia. În perioada 15 mai-15 iunie 2015, 57 de jurnaliști cu vârste cuprinse între 20 și 67 de ani, din diverse instituții media locale și naționale (TV, radio, presă scrisă, media online) din Republica Moldova, au răspuns la un chestionar cu întrebări deschise. Analiza rezultatelor oferă o înțelegere în profunzime a activităților desfășurate de jurnaliștii care difuzează informații domeniu, precum și relațiile lor cu principalele surse oficiale de informare pe această tematică.

Concluziile acestei cercetări au scos în evidență trei direcții de analiză: (1) starea mediului din Republica Moldova, (2) practici jurnalistice și accesul la informațiile de mediu și (3) activități de instruire pentru profesioniștii din domeniul jurnalismului de mediu. Prima direcție a pus accentul asupra felului în care jurnaliștii percep problemele majore ale mediului înconjurător din Republica Moldova și interesul acestora pentru un astfel de subiect. A doua direcție a analizat modul în care sunt realizate subiectele de mediu și dificultățile de acces la aceste informații, iar a treia direcție a cercetării a încercat să determine nevoile de instruire și de specializare a jurnaliștilor în acest domeniu.

STAREA MEDIULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

La întrebarea “Cum apreciați starea mediului din Republica Moldova?”, doar unul dintre cei 57 de chestionați au răspuns pozitiv, considerând că în Republica Moldova nu există probleme majore care ar influența negativ starea mediului înconjurător. Totuși, marea majoritate a jurnaliștilor participanți la această cercetare și-a exprimat negativ atitudinea față de situația ecologică din Republica Moldova. 18 din totalul celor chestionați au considerat că starea mediului nu este “nici pozitivă”, nici negativă” (Figura 1).

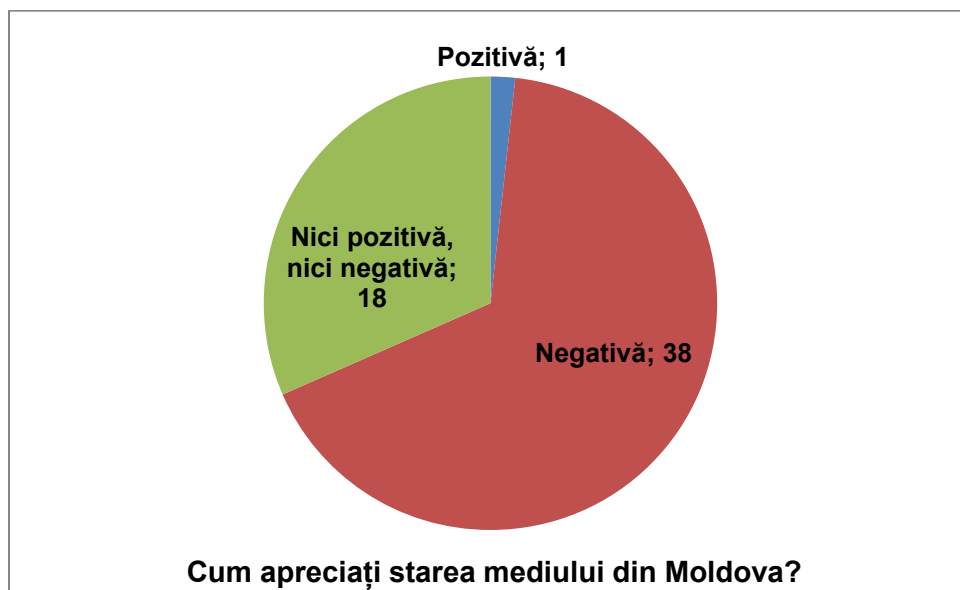

Figura 1. Starea mediului din Republica Moldova

Din perspectiva jurnaliștilor care au apreciat negativ situația mediului înconjurător din Republica Moldova, există trei probleme majore care trebuie puse pe agenda publică: gestionarea/managementul deșeurilor, poluarea apei și defrișarea pădurilor. Potrivit jurnaliștilor intervievați, alte probleme, la fel de stringente, care trebuie rezolvate de autorități și societatea civilă ar fi următoarele: poluarea solului, utilizarea nerațională a îngrășămintelor minerale, lipsa educației de mediu, construirea neautorizată a cafenelelor și hotelurilor în parcuri, dispariția monumentelor naturii, lipsa sistemelor de canalizare, braconajul, etc. Jurnaliștii din diverse media regionale au menționat problemele ecologice specifice acelei zone. De exemplu, profesioniștii din regiunea de nord s-au referit la distrugerea defileului Trinca, iar cei din regiunea de centru a Moldovei au menționat transformarea toltrilor Prutului în cariere (autorizate sau neautorizate) de extragere a pietrei.

Iată trei dintre răspunsurile extinse ale jurnaliștilor chestionați la întrebarea “Cum apreciați starea mediului din Republica Moldova?”:

Situația ecologică a Republicii Moldova se degradează pe zi ce trece. Asta putem observa după calitatea aerului, apei, solului și dezvoltarea lentă a faunei. (Veronica Gorea)

Zilnic sunt prezentă la așa zisa ‘modernizare’ a țării noastre. Zilnic se defrișează păduri, se fac diferite construcții care în primul rând ne afectează sănătatea, ne fură natura și ne izolează complet de ceea ce înseamnă viață sănătoasă și prosperă. Nici la capitolul apă și sol nu stăm tocmai bine. Acestea sunt supuse zilnic la diverse încercări și experimente, care ne afectează pe noi, societatea. (jurnalist anonim)

Societatea civică este mai preocupată de false probleme politice și cam deloc de problemele ecologice care sunt comune pentru toți cetățenii, indiferent de viziuni politice, naționalitate sau de faptul că sunt din mediul urban sau rural. Poluarea excesivă a pământului și a apelor, gunoșiile create peste tot, sunt probleme care nu preocupă pe nimeni. (Vadim Șterbate)

Figura 2 identifică cele mai importante cinci probleme de mediu, conform rezultatelor cercetării. Aceste probleme corespund Strategiei Ministerului Mediului pentru anii 2014-2023, ceea ce dovedește că jurnaliștii cunosc politicile statului în domeniul mediului și le consideră extrem de importante pe agenda media.

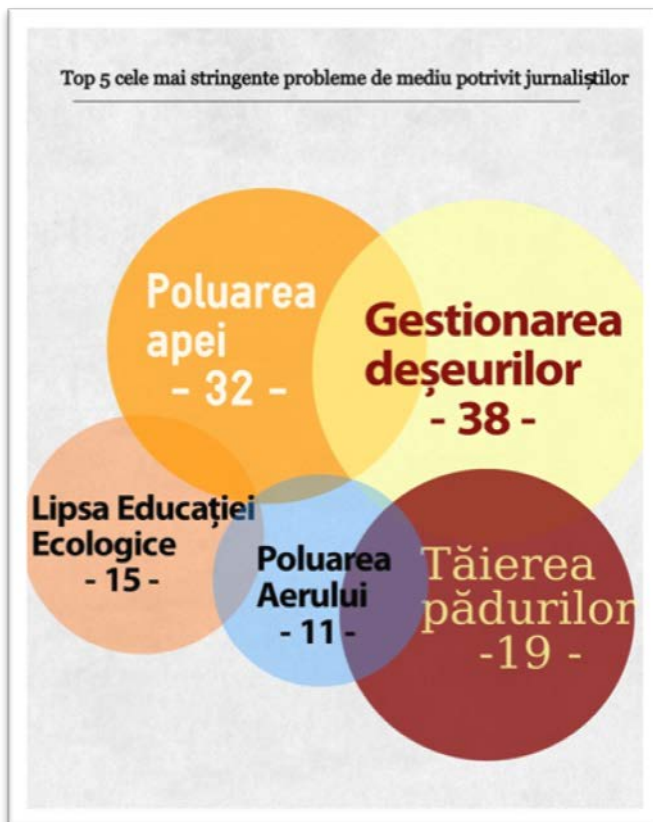

Figura 2. Top 5 cele mai stringente probleme de mediul din Republica Moldova

Potrivit opiniilor jurnaliștilor, societatea civilă, implicit ONG-urile de mediu, este mult mai activă în soluționarea problemelor ecologice, în comparație cu autoritățile publice sau cetățenii. 41 de chestionați au susținut că ONG-urile de mediu, de exemplu Mișcarea Ecologistă din Moldova, se implică în soluționarea problemelor de mediu și doar 25, respectiv 23, de jurnaliști au spus același lucru despre instituțiile locale și oamenii de rând (Figura 3). Conform părerilor exprimate de jurnaliști în această cercetare, ONG-urile inițiază evenimente de salubritate, plantare a copacilor și de educație ecologică. Printre cele mai importante evenimente menționate de aceștia sunt: Ziua Dunării, Ziua Pământului, fortificarea solului, salubritatea râurilor din diverse zone ale țării, etc.

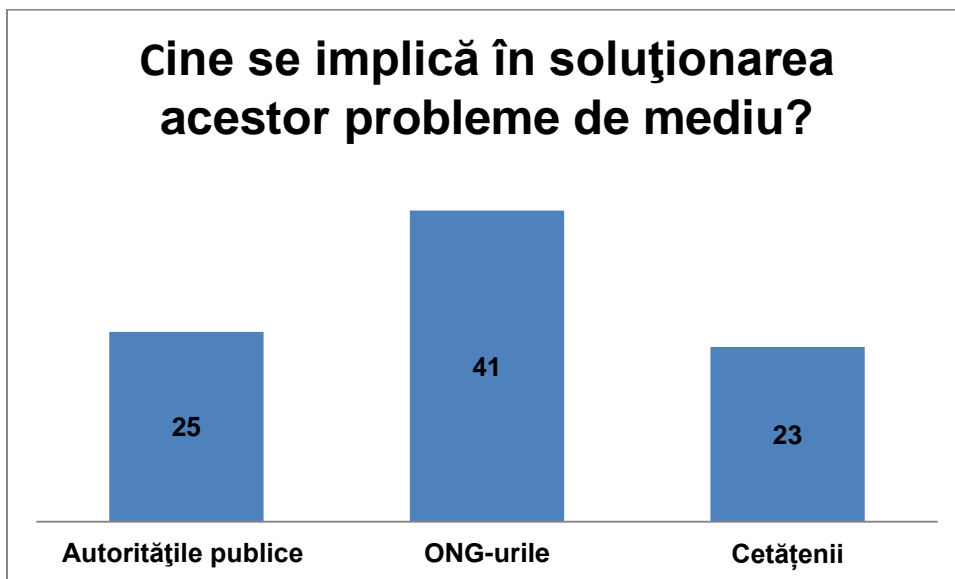

Figura 3. Implicarea în soluționarea problemelor de mediu

La întrebarea despre felul în care autoritățile de mediu din Republica Moldova pun în practică principiile de transparență, eficiență, legalitate și integritate în procesul decizional în domeniul mediului, răspunsul cel mai frecvent a fost “aplicat parțial”. Astfel, 48 din cei 57 de jurnaliști intervievați au considerat că principiul transparenței este aplicat doar într-o anumită măsură de autorități, la fel ca principiile eficienței (44), legalității (38) și integrității (43) (Figura 4). Aproximativ unu din 10 jurnaliști a negat vehement aplicarea acestor principii de către instituțiile statului. În acest context, trebuie menționată rata mare de non-răspunsuri care s-a înregistrat la această întrebare. Ceea ce înseamnă că, de exemplu, 9 jurnaliști nu știu sau nu sunt siguri că deciziile autorităților de mediu sunt legale.

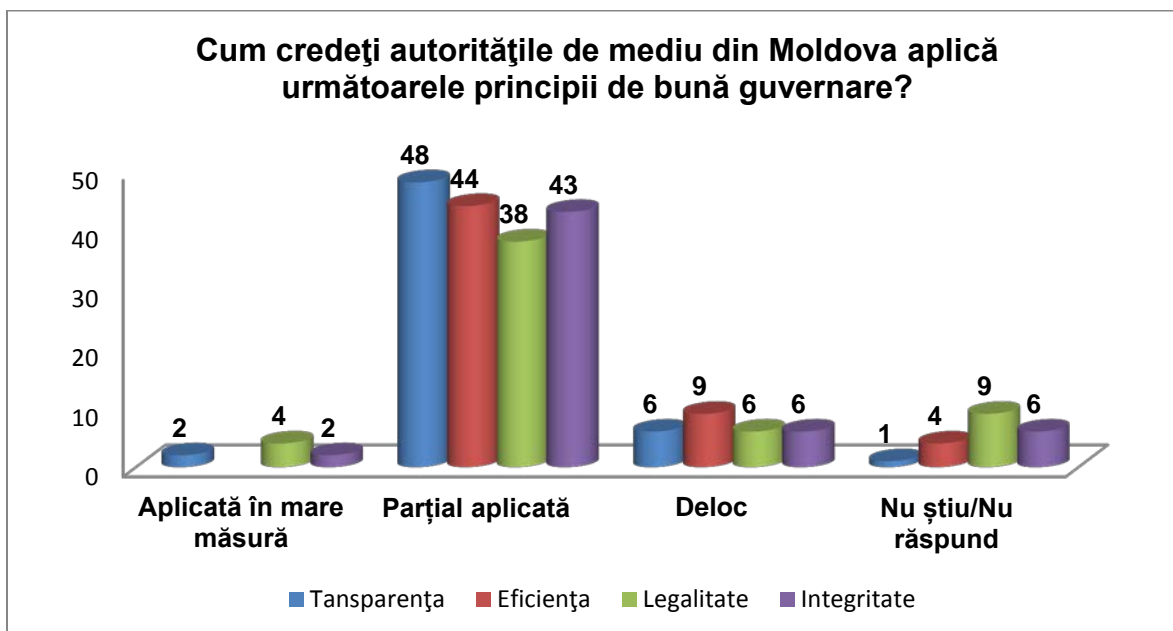

Figura 4. Aplicarea principiilor de bună guvernare de către autoritățile de mediu

PRACTICI JURNALISTICE ÎN DOMENIUL MEDIULUI

În cadrul acestei cercetări, au fost abordate un șir de teme care se referă la practicile profesionale ale jurnaliștilor de mediu. Accesul la informațiile de mediu a fost unul dintre aceste subiecte. Astfel, la întrebarea “Cum apreciați accesul la informațiile de mediu în Republica Moldova?”, doar 19 profesioniști din 57 au susținut că au acces liber la orice informație din domeniu. Mult mai mare (31) a fost numărul jurnaliștilor care a

considerat că are acces limitat la astfel de informații (Figura 5). 7 chestionați nu au oferit niciun un răspuns, ceea ce înseamnă că, fie întâmpină dificultăți în obținerea informațiilor de mediu, fie apelează foarte rar la surse de mediu autorizate pentru informații.

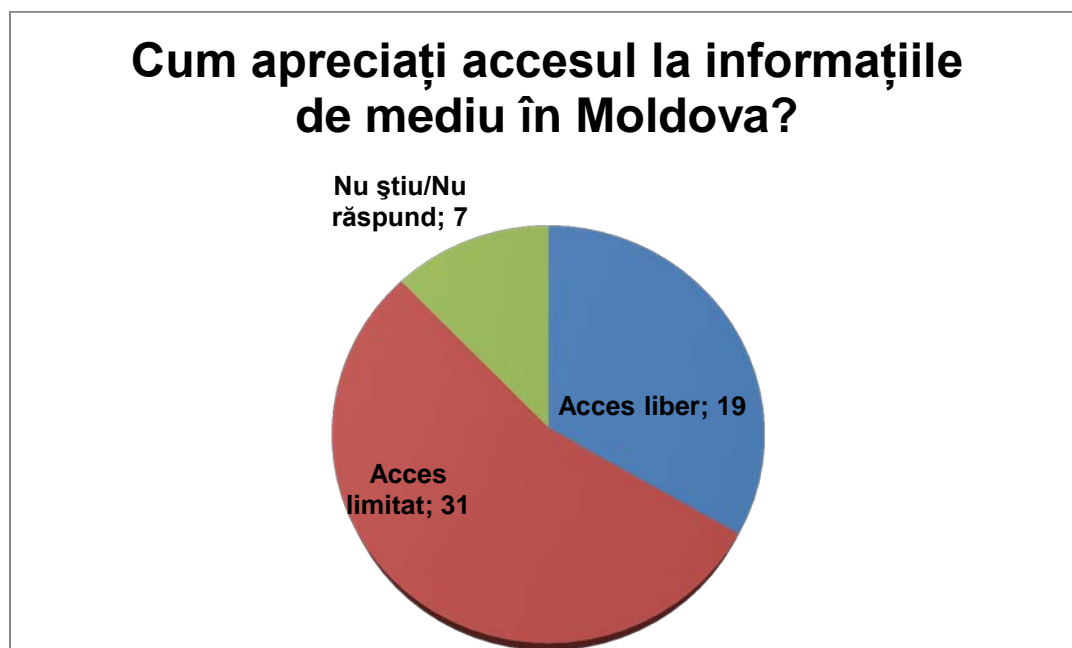

Figura 5. Accesul la informațiile de mediu

Rezultatele acestei cercetări susțin că, există probleme de acces la informațiile de mediu, dar acestea depind atât de informațiile solicitate de jurnaliști, cât și de receptivitatea surselor de informare. Unul dintre chestionați a precizat că, atunci când se adresează unei instituții de stat pentru informații, de obicei, reprezentanții acesteia neagă responsabilitatea lor pentru acordarea informațiilor sau menționează că nu au specialiști în domeniu. Jurnaliștii folosesc diverse tipuri pentru obținerea informațiilor. De exemplu, trimit aceeași solicitare mai multor responsabili din aceeași instituție sau o trimit și altor instituții, care au tangență cu domeniul mediului. Jurnaliștii cu experiență întâmpină mult mai puține dificultăți de acces la informații. Aceștia dezvoltă relații de încredere cu reprezentanții statului și obțin informații *off the record*. Totuși, pentru investigații jurnalistice de mediu se fac nenumărate solicitări oficiale, iar răspunsul la ele depinde, în mare măsură, de șefii instituțiilor cărora li se solicită informațiile.

Jurnaliștii intervievați apreciază că, de multe ori, instituțiile statului oferă informațiile cu întârziere, informația oferită este deseori incompletă sau nu corespunde realității observate de jurnaliști. Mai jos apar câteva dintre opiniile jurnaliștilor cu privire la dificultățile de acces la informațiile de mediu:

De obicei totul e bine și frumos. Noi ca jurnaliști notăm problema, pe când ei [autoritățile] susțin că negru nu e negru. Atunci continuăm să ne informăm și de la alte instituții pentru a afla și o altă părere. Uneori îi punem în fața faptului că paralel cu ei am aflat de la o altă instituție. (jurnalist anonim)

Obținem informația prin șantaj, când vedem că nu ne răspund mai multe zile la rând, le spunem [autorităților] că vom scrie că nu ne oferă răspuns și atunci ei vin cu informații. (jurnalist anonim)

Uneori pentru a găsi o informație pe site, ar trebuie să-i suni ca să-ți explice unde să le găsești. (jurnalist anonim)

Doar 19 dintre intervievații acestei cercetări au identificat, cel puțin, o persoană responsabilă de comunicarea cu jurnaliștii pe probleme de mediu în localitatea unde se află sediul instituției de presă pentru care lucrează (Figura 6). 38 de jurnaliști nu cunosc astfel de persoane sau nu au putut să numească niciun responsabil de presă pe probleme de mediu din localitatea lor.

În localitatea dvs. există o persoană responsabilă de comunicarea cu jurnaliștii pe problemele de mediu?

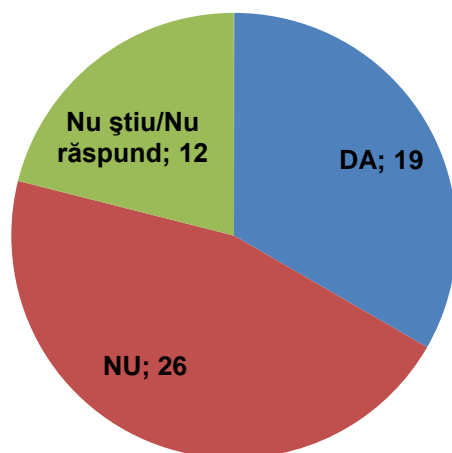

Figura 6. Persoane responsabile de comunicarea cu jurnaliștii pe probleme de mediu

La întrebarea “De câte ori, în ultima jumătate de an, ați apelat la diverse instituții pentru a obține informații de mediu?”, în mod surprinzător, 28 de jurnaliști din cei 57 intervievați nu au putut răspunde la această întrebare. Doar 7 profesioniști au menționat că solicită informații lunar, iar 11 jurnaliști – trimestrial (Figura 7). Alți 11 jurnaliști participanți la cercetare nu au cerut, în ultima jumătate de an, nicio informație de mediu de la nicio instituție de stat sau neguvernamentală.

De câte ori, în ultima jumătate de an, ați apelat la diverse instituții pentru a obține informații de mediu?

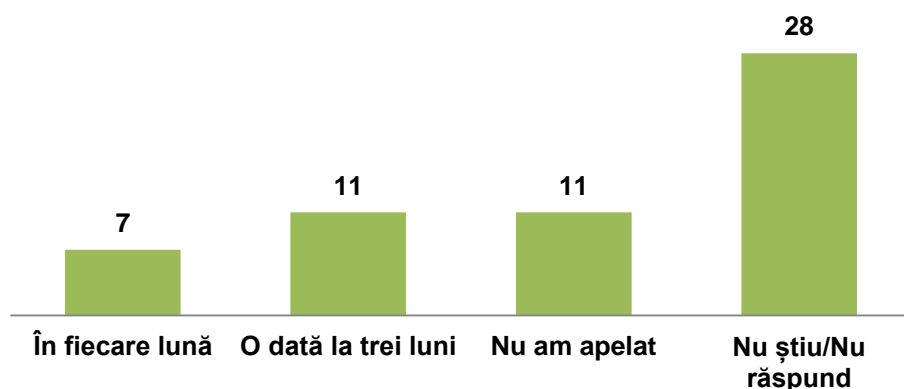

Figura 7. Solicitarea informațiilor de mediu de la diverse instituții, în ultima jumătate de an

Cea mai importantă sursă de informare a jurnaliștilor de mediu din Republica Moldova este Ministerul Mediului, care este considerat prima opțiune pentru 31 dintre chestionați (Figura 8). Pe locul al doilea se află ONG-urile de mediu și Inspectoratul Ecologic de Stat, cu câte 8 răspunsuri fiecare. Alte surse de informare, considerate destul de credibile de către jurnaliști, sunt: Administrația Publică Locală, Centrul de Sănătate Publică, Centrul Național de Mediu, Moldsilva, Biroul de Statistică, diverși experți de mediu, ecopresa.md și alte surse online.

La ce instituții apelați pentru a obține informații de mediu?

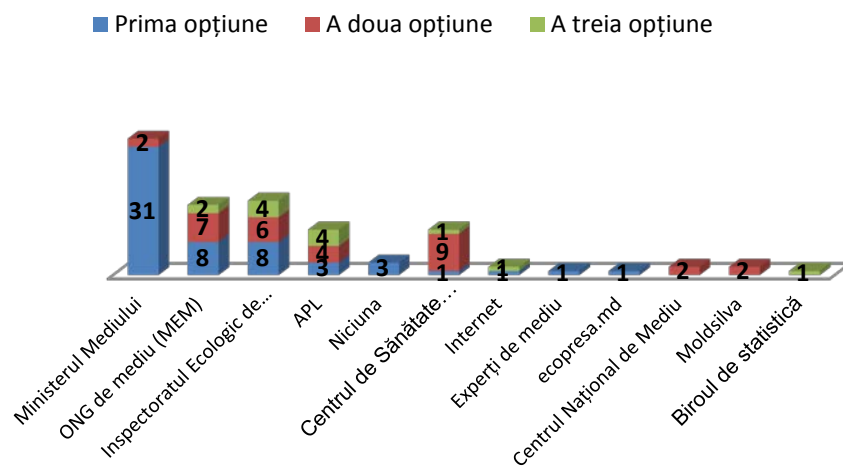

Figura 8. Instituții care oferă informații de mediu

Cele mai accesibile și deschise surse de informare în domeniul ecologic sunt ONG-urile de mediu (53) și cetățenii (35). La polul opus, cele mai reticente surse de informare, sunt considerate autoritățile publice locale (41) și autoritățile centrale (34) (Figura 9). Doar o parte dintre jurnaliști (21) au considerat că, autoritățile de mediu sunt cooperante. De obicei, acestea sunt bănuitoare (15), rigide (17) și inabordabile (5).

Cât de deschise sunt sursele pentru furnizarea informațiilor de mediu?

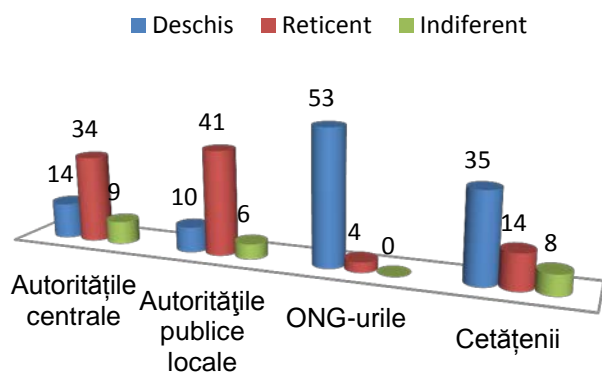

Figura 9. Nivelul de deschidere al surselor de informare din domeniul mediului

Încrederea jurnaliștilor în informațiile de mediu furnizate de diverse autorități este destul de scăzută. După cum se poate vedea în figura 10, doar 11 jurnaliști din 57 au încredere în informațiile oferite de autoritățile de mediu. Majoritatea celor chestionați (39) pun la îndoială calitatea informațiilor transmise de autorități.

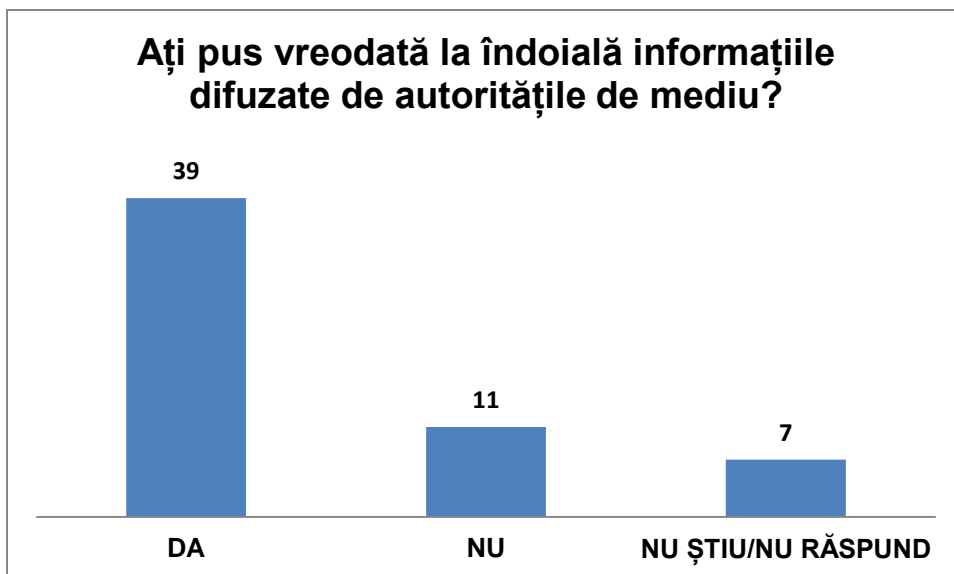

Figura 10. Încrederea în informațiile oferite de autoritățile de mediu

O altă temă pe larg analizată în acest studiu a vizat cele mai importante subiecte abordate de jurnaliști. În cadrul chestionarului au fost oferite 11 posibile răspunsuri din care jurnaliștii trebuiau să selecteze cel puțin unul și să menționeze alte tematici care nu apăreau în chestionar. Din cele 11 teme (apă, aer, sol, gestionarea deșeurilor, biodiversitate, fondul forestier, schimbarea climei, inundații, alunecări de teren, surse regenerabile de energie și educația ecologică) s-au evidențiat trei subiecte de mediu: apa (37), gestionarea deșeurilor (37) și educația ecologică (32) (Figura 11). Alte două teme, care sunt abordate de jurnaliști în articolele lor, se referă la sursele regenerabile de energie (26) și la distrugerea fondului forestier național (23). Răspunsurile la această întrebare au scos în evidență probleme de mediu comune pentru toate regiunile țării din care fac parte jurnaliștii chestionați.

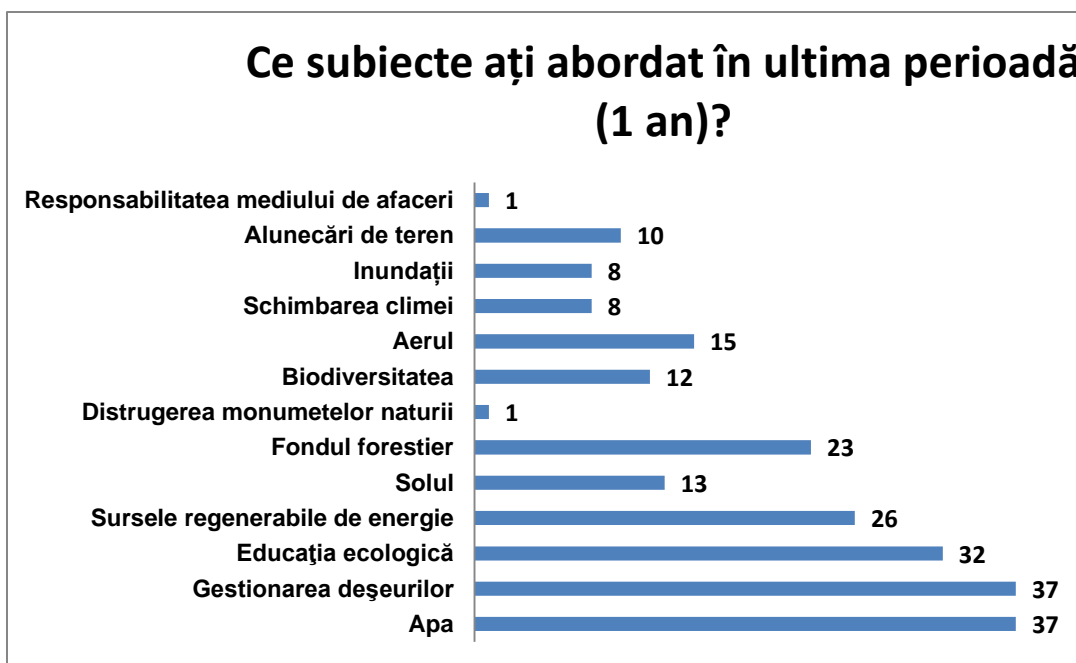

Figura 10. Subiecte de mediu abordate de jurnaliști în ultimul an

Un al studiu care a ajuns la aceleași concluzii referitoare la subiectele abordate în domeniul mediului, „Presa din perspectiva tematicii de mediu”, a fost publicat în anul 2014 de către Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic. Rezultatele acestei cercetări susțin că „[c]el mai des, jurnaliștii au reflectat tematicile ce țin de managementul deșeurilor (arderea deșeurilor, salubritate, gunoiști) – fiecare al treilea subiect, situația fondului forestier (arenda pădurii, plantări, tăieri) – fiecare al cincilea subiect, apă și canalizare (apă potabilă, calitatea

apei, stațiile de epurare)” (Tabel 1). Datele din cadrul acestei cercetări au fost colectate prin intermediul analizei de conținut a 11 publicații naționale și locale, în perioada noiembrie 2013-martie 2014.

Tabelul 1 Numărul și procentajul ocupat de principalele subiecte abordate

Subiectul principal în text	Numărul de articole	% din total
Alunecări de teren	4	4%
Apă și canalizare	16	14%
Biodiversitate	3	3%
Conștientizare ecologică	7	6%
Energie/energie regenerabilă	11	10%
Fondul forestier	24	22%
Managementul solurilor	3	3%
Managementul deșeurilor	40	36%
Resurse acvatice	1	1%
Turism	2	2%
Total	111	100%

Sursa: „Presa din perspectiva tematicii de mediu” (2014)

În același context, în cadrul acestui studiu, jurnaliștii au fost întrebați despre subiectele pe care ar dori să le abordeze pe viitor. Cei 57 de jurnaliști au menționat aceleași teme (managementul deșeurilor, fondul forestier și apa) ca și în cazul întrebărilor precedente, ceea ce înseamnă că, pe de o parte, jurnaliștii preferă să lucreze pe teme bine cunoscute, iar pe de altă parte, chestionații nu cunosc în profunzime acest domeniu.

Datele acestei cercetări au stabilit că, în majoritatea mass-mediei din Republica Moldova nu există profesioniști specializați în jurnalismul de mediu. 40 dintre cei 57 de jurnaliști intervievați au susținut că în redacțiile lor nu sunt subdepartamente care să difuzeze conținut de mediu (Figura 11). Majoritatea subiectelor de mediu sunt integrate în domenii, precum social, sănătate și economie. Doar 17 jurnaliști au răspuns pozitiv la această întrebare.

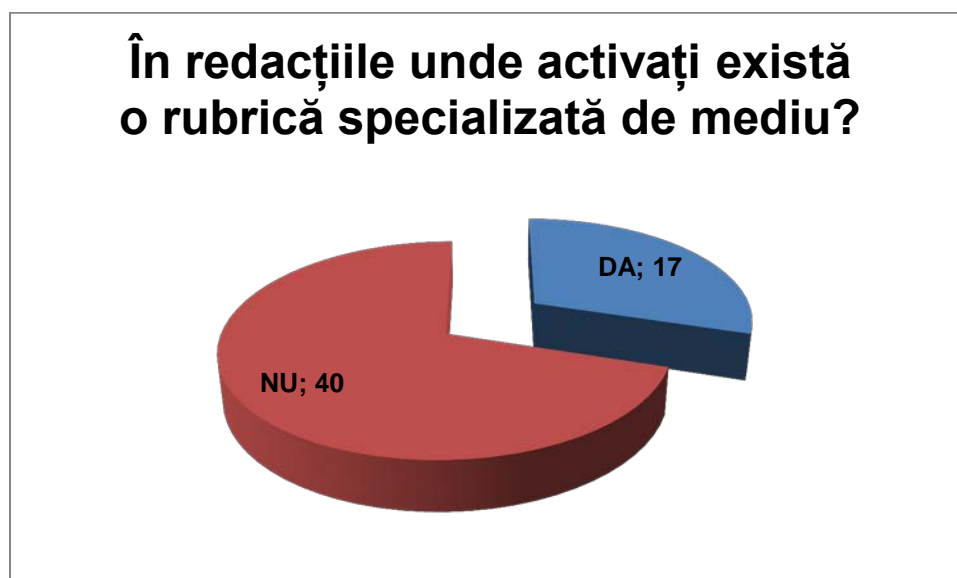

Figura 11. Rubrici specializate de mediu în cadrul redacțiilor

Una dintre modalitățile de evaluare a modului în care jurnaliștii abordează subiectele de mediu s-a referit la genurile pe care jurnaliștii le selectează pentru astfel de informații. Potrivit datelor acestei cercetări, jurnaliștii aleg toate tipurile de genuri de presă. Totuși, genurile preferate sunt reportajul (35) și știrea (29) (Figura 12). De aici putem deduce că, majoritatea informațiilor de mediu sunt colectate pe teren, iar jurnaliștii participă activ la

evenimente de mediu. Cu toate acestea, abordarea cu prioritate a acestor două genuri jurnalistice presupun un efort redus și o documentare superficială a subiectelor de mediu. Genurile jurnalistice, precum interviul și investigația au fost menționate doar de 18, respectiv 15, dintre profesioniștii chestionați.

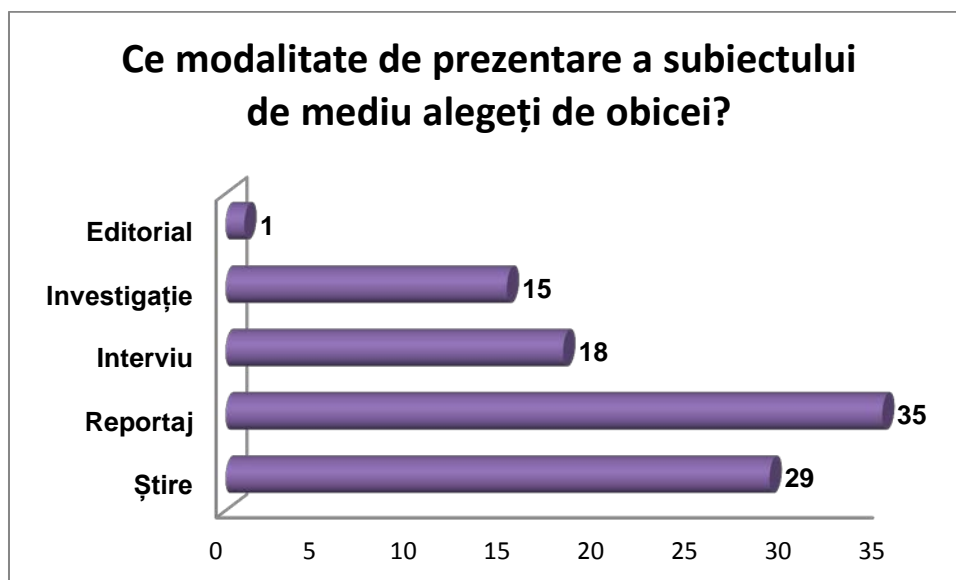

Figura 12. Genurile de prezentare a informațiilor de mediu

La întrebarea “Subiectul de mediu realizat a fost cu tentă pozitivă, negativă sau pozitivă și negativă, în egală măsură”, 29 dintre subiecți au ales ultima variantă de răspuns: “și pozitivă, și negativă”. Câte 14 răspunsuri au primit opțiunile “pozitiv” și “negativ” (Figura 13). Echilibrul dintre aceste două răspunsuri demonstrează o dată în plus că există un dezinteres destul de mic al jurnaliștilor pentru investigațiile jurnalistice, care de obicei abordează negativ această tematică.

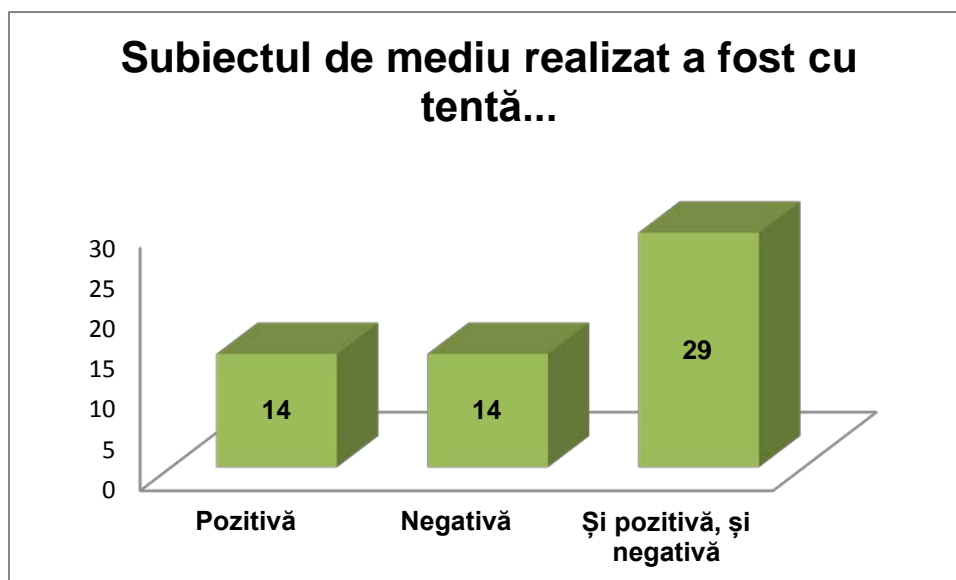

Figura 13. Știri pozitive vs știri negative

Deși numărul materialelor jurnalistice dedicate mediului este destul de restrâns, chestionații acestei cercetări cred că informațiile de mediu sunt atractive pentru publicul larg. 37 de jurnaliștii au răspuns afirmativ la întrebarea despre interesul publicului pentru astfel de informații (Figura 14). Doar 14 dintre respondenți au susținut că publicul nu pare atras de acest conținut jurnalist. După cum afirmă unul dintre jurnaliști:

Efectele cauzate de distrugerea mediului înconjurător apar cu timpul, iar cetățenii nu le observă de aici și interesul mic față de tematica de mediu. (jurnalist anonim)

Totuși, în presa locală interesul pentru subiecte de mediu este mult mai mare comparativ cu presa centrală, potrivit unui jurnalist:

La noi în localitate ori probleme sunt mai grave, mă refer la eroziunea solului, alunecările de teren, dar avem mulți cititori care ne sună și ne spună că iată ați scris despre această problemă și uitați-vă și la noi în sat tot este această problemă. Și astfel, ei ne informează despre probleme existente și totodată noi înțelegem că publicul nostru este interesat de această tematică și că el ne citește. Cred că faptul că îi afectează direct îi faci mai interesați de temă. (jurnalist anonim)

Jurnaliștii intervievați explică că interesul pentru acest subiect depinde de unghiul de abordare și de impactul pe care îl au diverse probleme ecologice asupra cetățenilor. Apariția constantă a informațiilor ecologice ar ajuta la educarea și responsabilizarea publicului.

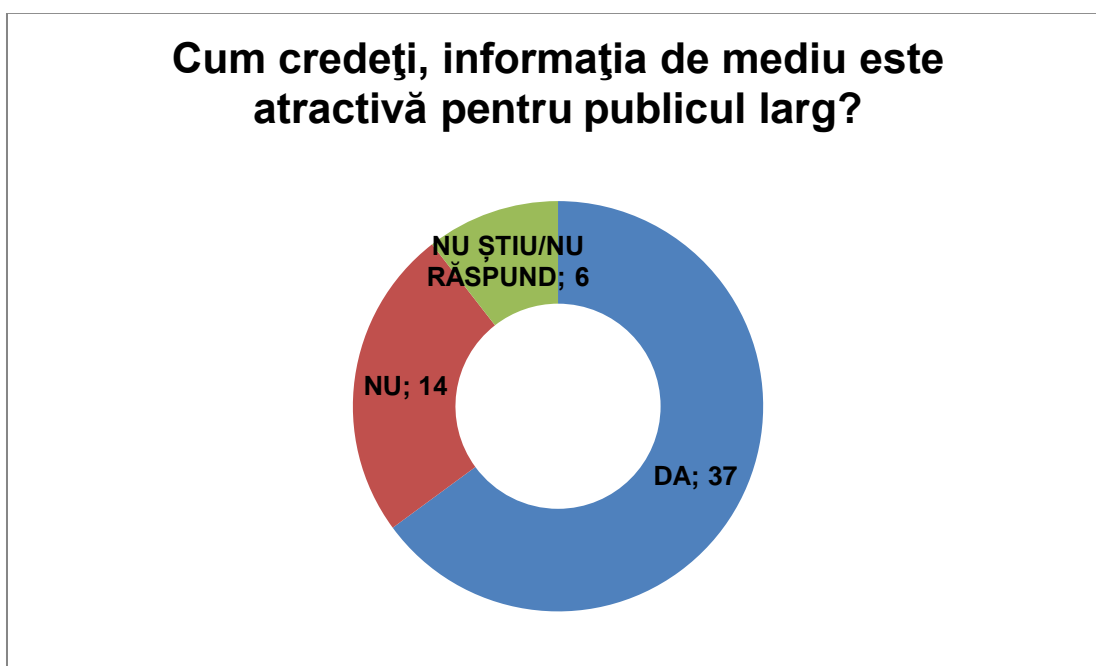

Figura 14. Interesul publicului pentru informațiile de mediu

ACTIVITĂȚI DE INSTRUIRE

47 de respondenți consideră că implicarea jurnaliștilor în reflectarea tematicii de mediu ar schimba lucrurile în acest domeniu în Republica Moldova (Figura 15). Potrivit unora chestionați, nu doar numărul materialelor ar trebui să crească, dar și felul în care jurnaliștii înțeleg și se implică în acest domeniu. Prin creșterea activismului de mediu, jurnaliștii vor reuși să creeze cetățeni informați și responsabili. Afirmațiile unei interviuate vin în susținerea celor prezentate anterior:

S-ar schimba în special în plan local. În materiale le poți prezenta soluții, modele din alte țări. Să prezinți consecințele, să le arăți că și la noi poate fi bine. Astfel, cititorii se vor mobiliza, vor începe să discute problemele și vor cere și acțiuni concrete de la autorități. (jurnalist anonim)

Activismul jurnaliștilor în reflectarea tematicii de mediu ar schimba lucrurile în acest domeniu în Moldova?

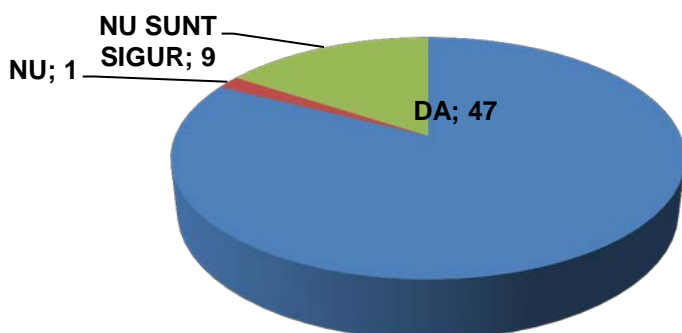

Figura 15. Activismul jurnaliștilor în domeniul mediului

Numărul jurnaliștilor care și-au exprimat dorința de a participa la diverse sesiuni de instruire în domeniul jurnalismului de mediu este semnificativ. Astfel, 53 din totalul de 57 de jurnaliști consideră necesare și s-ar înscrie la astfel de seminare (Figura 16). Acest fapt denotă nevoia unei specializări în domeniul jurnalismului de mediu, ceea ce ar permite o reflectare corectă și amplă a acestui subiect.

Considerați necesare desfășurarea sesiunilor de instruire în domeniul jurnalismului de mediu?

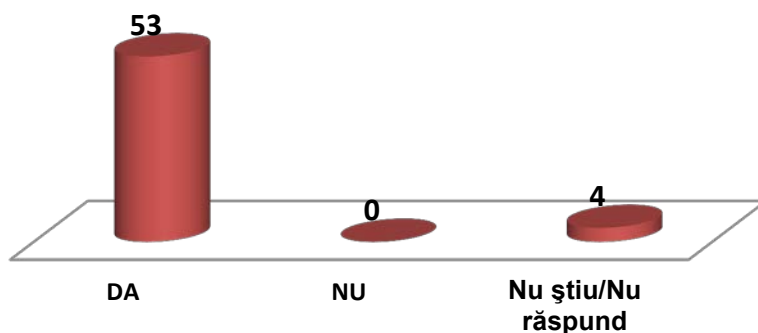

Figura 16. Sesiuni de instruire pentru jurnaliști

RECOMANDĂRI

- Crearea mai multor oportunități pentru jurnaliști de a fi instruiți în tematica de mediu;
- Încurajarea creării și menținerii rubricilor de „Ecologie” în cadrul publicațiilor, cu gruparea în cadrul rubricii a materialelor de mediu, pentru a crea o deprindere în a plasa materialele de mediu la rubrica lor bine-meritată;
- O chestionare și evaluare periodică a jurnaliștilor și mass-media (presa scrisă, radio, tv, on-line), ar aduce rezultate vizibile în timp și, în primul rând, o abordare mai responsabilă din partea presei a subiectelor de mediu;

- Este necesară o mai bună comunicare a specialiștilor din cadrul autorității de mediu cu jurnaliștii, întru furnizarea de materiale care ar promova bune practici în domeniul mediului; la fel, promovarea de experți în domeniu – surse pentru jurnaliștii care abordează tematica;
- Este recomandabil ca instituțiile responsabile de domeniul mediului, împreună cu organizațiile neguvernamentale de profil, donatorii externi, să identifice modalități de consolidare a jurnalismului de mediu în R. Moldova (mese rotunde, ateliere, training-uri) și de încurajare continuă a jurnaliștilor și instituțiilor de presă pentru ca aceștia să abordeze profesionist tematica de protecție a mediului.
- Instruirea specialiștilor în comunicare și a funcționarilor publici în oferirea informației de mediu;
- Crearea evenimentelor comune a jurnaliștilor, autorităților publice și ONG-urilor de mediu cu scopul de colaborare.

European Union

Empowered lives.
Resilient nations.

Acest studiu a fost realizat în cadrul Proiectului „Agenda națională de mediu: prin comunicare, spre o mai bună guvernare a mediului”, implementat de Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic din Republica Moldova și finanțat de Uniunea Europeană, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și livrat de Programul de Granturi Mici al Facilității Globale de Mediu.

Viziunile, opiniile, pozițiile sau strategiile care se includ în această publicație nu neapărat reflectă opinia donatorilor.